

ГРУНТИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗУМОВЛЮЮТЬ ПРОВІДНУ РОЛЬ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ

*Гарбуз Світлана Вікторівна, ст. 26 групи,
Мамєдов Ільяс Андрійович, ст.46 групи,
Науковий керівник: викладач вищої категорії,
старший викладач землевпорядних дисциплін
Пуд Катерина Олександрівна
ВСП «Ногайський коледж ТДАТУ»*

Земельний фонд Запорізької області в цілому становить 2718,29 тис.га. Переважну більшість з них - 2297,89 тис.га (84,5%) складають сільськогосподарські землі, з яких на сільськогосподарські угіддя припадає 2241,61 тис.га (82,5%) (з них рілля - 1903,58 тис.га). Площа лісів та інших лісовкритих земель в області становить лише 119,29 тис.га (4,4%), землі водного фонду - 174,94 тис.га (6,4%).

Грунтовий покрив в залежності від клімату, рельєфу, гідрології, материнської породи буває різний як за механічним складом, так і за вмістом і складом солей. Грунтовий покрив Запорізької області представлений такими зональними ґрунтами, як чорноземи звичайні мало-гумусні, чорноземи звичайні малогумусні малопотужні, чорноземи південні, темно-каштанові та каштанові. Вони розрізняються за умовами залягання, морфологічними ознаками та фізико-хімічними властивостями. В комплексі з зональними, особливо по південній межі області, широко представлені солонці і солонцюваті, рідше - солончаки .

Зміна зональних ґрунтів на території області відбувається з північного сходу та південний захід. В цьому напрямку збільшується вміст рухомого фосфору, що пов'язано, з більш тривалим теплим періодом і більшою сумою активних температур в південних районах і, відповідно кращими умовами для проходження мікробіологічних процесів мінералізації фосфатів. В загальних

рисах в цьому напрямку змінюється ступінь забезпеченості ґрунтів обмінним калієм, в середині типів та підтипів ґрунтів залежить від механічного складу та інших особливостей.

Інтенсивність ерозії відмічається в залежності від рельєфу. В західній частині області переважають плоскі, слабо задерновані, майже безстічні рівнини (Михайлівський, Веселівський, В.-Білозерський райони). Рельєф південних районів розчленований малими річками та балками. Саме тут поширена дефляція. Найбільші площі вона займає в Приазовському, Приморському, Якимівському та Мелітопольському районах. Найбільш розчленований рельєф в східних, північних та прилеглих до Дніпра районах. Зливи в поєднанні з розчленованим рельєфом і дефляцією викликають тут найбільший прояв ерозії ґрунтів.

За результатами агрохімічної паспортизації земель, проведеної Запорізьким центром "Облдержродючість", ґрунти області вміщують 3,35 % гумусу. Найбільше гумусу мають чорноземи звичайні Розівського, Куйбишевського, Новомиколаївського, Гуляйпільського районів - 3,93-4,41 %. Найменше - 2,40-2,99 % вміщують гумусу темно-каштанові ґрунти в Якимівському, Приазовському, Мелітопольському районах та чорноземи звичайні з середньо- та легкосуглинковим складом у Кам'яно-Дніпровсько-му, Василівському та Запорізькому районах. Середній вміст гумусу в ґрунтах області, по відношенню до еталонного (6,2%) складає тільки 54%. Отже, усі ґрунтові відміни області потребують збереження і збільшення кількості гумусу.

Зменшення вмісту гумусних речовин у ґрунті зумовлює погіршення їх фізичних властивостей і насамперед структурного стану і водопроникності. Погано-оструктурені ґрунти легше піддаються водній і вітровій ерозії. Внаслідок ерозії посилюється процес дегуміфікації. Вміст гумусу в ґрунтах змінюється залежно від структури посівних площ, від площі просапних культур і багаторічних трав у сівозміні. Вміст гумусу зменшується в ґрунтах під просапними культурами значно швидше, ніж під багаторічними травами. На зрошуваних землях також спостерігаються зменшення вмісту гумусу і

перерозподіл його за профілем. В орному горизонті вміст його зменшується, а в перехідному - збільшується. Одночасно в складі гумусу зменшується відносний вміст гумінових кислот. Зміна якісного складу гумусу при зрошенні спричинює погіршення структурного стану і появу ознак злитості ґрунтової маси, особливо у чорноземів .

На чорноземних та каштанових ґрунтах слід запроваджувати полезахисне лісонасадження, агротехнічні методи боротьби з ерозією, сівозміни з часткою багаторічних трав і бобових культур не менше 25 %, внесення органічних і мінеральних добрив .

Негативний вплив на якість ґрунтів чинять зрошувальні води. Інтенсивність якісних змін зрошуваних земель значною мірою залежить від якості води (ступінь їх мінералізації), яку використовують для зрошення. Вже зараз джерела зрошення часто класифікують, як "обмежено придатні" і рідше - як "умовно придатні" (через небезпеку вторинного осолонцювання і засолення). Це одна з причин того, що в Запорізькій області багато площ вторинно-осолонцьованих ґрунтів. Так із ґрунтового покриву області: 12,3% га - засолені, 7,2 тис. га - осолонцьовані, 56,8 тис. га - перезволожені. В результаті шкідливої дії вод руйнуються будівлі, погіршується санітарний стан, гинуть багаторічні насадження, а сільськогосподарські товаровиробники зазнають великих втрат. Недобір врожаю на слабкозмитих ґрунтах складає 10-15%, на середньозмитих 20-35%, на сильнозмитих- 50-60%.

У системі контурно-меліоративного землеробства для захисту ґрунту від ерозії, відтворення та підвищення родючості ґрунтів необхідно виконати комплекс протиерозійних заходів.

В області нараховується біля 3 тис. діючих сільськогосподарських підприємств, які не повною мірою застосовують всі необхідні агрозаходи щодо дотримання норм і правил у використанні ґрунтових ресурсів області.

Таким чином, дія різноманітних природних та антропогенних факторів на ґрунтовий покрив призвела до зменшення продуктивності ґрунтів. В зв'язку з цим вкрай необхідним є проведення певних заходів меліоративного,

агротехнічного, агрохімічного характеру, тому, що подальше використання ґрунтів не можливе і економічно не виправдане.

Саме складність і напруженість ситуації, яка характеризує сучасний стан ґрунтового покриву, визначає пріоритети в галузі охорони ґрунтів. Головними з них є:

- 1) призупинення зниження вмісту гумусу і досягнення його бездефіцитного балансу;
- 2) збагачення ґрунтів поживними речовинами, особливо фосфором;
- 3) захист ґрунтів від ерозії;
- 4) меліорація солонцюватих ґрунтів;
- 5) реконструкція зрошувальних систем, відновлення площ зрошення на проектному рівні;
- 6) впровадження заходів з попередження техногенної деградації ґрунтів.

Список використаних джерел

1. Агрохімічна паспортизація земель Мелітопольського району. - Запоріжжя: Запорізький центр Облдержродючість, 2000
2. Даценко Л.М., Непша О.В. Еколого-агрохімічний стан ґрунтів Запорізької області// Збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції "Соціально-економічні проблеми сталого розвитку українського суспільства", 13 травня 2004 р. - Мелітополь: НКП ГУ "ЗІДМУ", 2004. - С.50-51.